

Юрчишена Л. В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса, Вінниця, Україна,
l.yurchishena@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5904-0758

МОДЕЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено теоретичні підходи зарубіжних і вітчизняних учених до поняття «модель фінансування», запропоновано авторський підхід до її розуміння на макро- й мікрорівнях, окреслено характерні риси моделі фінансування університетів та оцінено результати її впровадження в Україні. Метою статті є дослідження теоретичних підходів до розуміння поняття «модель фінансування», оцінка результатів запровадження формульного розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти України задля виявлення найвпливовіших компонентів моделі й тенденцій їх зміни. У процесі дослідження застосовувалися такі методи, як аналіз, синтез, порівняння, системний аналіз, статистичні методи (регресії, середніх величин, групування, розподілу даних), метод візуалізації даних та ін. Задля оцінки результатів запровадження формульного фінансування в Україні розглянуто нормативно-правову базу фінансування вищої освіти, проаналізовано розподіл видатків державного бюджету між ЗВО у 2020–2021 рр., виконано порівняння співвідношення обсягів їх фінансування, визначено взаємозалежність комплексного показника діяльності та розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, оцінено щільність зв'язку, критерії розподілу й отримані значення компонентів комплексного показника діяльності ЗВО (розрахунковий контингент, масштаб діяльності, регіональна підтримка, наукова діяльність, міжнародне визнання, працевлаштування випускників).

Ключові слова: модель фінансування, формульне фінансування, фінансування вищої освіти, фінансування університетів, комплексний показник діяльності.

JEL classification: I21, I22, I23.

DOI: 10.32987/2617-8532-2021-3-17-32.

Наразі в Україні і світі відбуваються трансформаційні процеси зі зміни підходів до фінансування вищої освіти, що обумовлено новим технологічним укладом, хвилею інновацій в економічній системі, фінансово-економічними кризами, які впливають на перегляд ролі та пріоритетів інституту держави, потенціалу державних фінансів щодо фінансування вищої освіти. Реаліями сьогодення вищої освіти є скорочення державного фінансування, перехід на корпо-

ративну форму управління, розширення автономії університетів, у т. ч. фінансової, розвиток партнерських взаємовідносин і задоволення запитів стейкхолдерів, зміна кон'юнктури ринку освітніх послуг, запровадження нових та модифікація традиційних способів фінансування тощо.

Економічні наслідки кризи, спричиненої пандемією COVID-19, актуалізують проблему фінансування з боку як держави, так і університетів. Скорочення публічного фінансуван-

© Юрчишена Л. В., 2021

ня ЗВО відчуватимуть поступово, з наростаючим ефектом, із різним ступенем впливу на конкретний заклад залежно від його здатності гнучко реагувати й адаптуватися до діяльності в умовах невизначеності. Пандемія двояко вплинула на фінанси університетів: з одного боку, вони зекономили за рахунок онлайн-навчання (зменшення комунальних платежів, орендної плати та ін.), з другого – недоотримали потенційні доходи від надання платних послуг (проведення тренінгів, конференцій, короткострокових освітніх програм, курсів, надання в оренду приміщень, туристичних та івент-заходів тощо).

Аналіз наукових публікацій із питань фінансування вищої освіти свідчить про неоднозначність і різнобічність підходів вітчизняних та іноземних дослідників до розуміння сутності поняття «модель фінансування університетів». Теоретико-методологічні й практичні аспекти окресленої проблеми розглянуто в працях таких учених, як М. Ю. Авксентьєв, О. В. Баранецька, В. Є. Бахрушин, Я. Г. Бучковська, Л. О. Вітренко, Г. Воссенштейн, О. В. Григораш, І. О. Дехтярьова, А. Зідерман, Р. Каса, Ю. М. Коваленко, А. А. С. Мхамед, Л. О. Попович, А. К. Сагінтаєва, Є. А. Стадний, Г. М. Терещенко, В. В. Ченцов [1–10] та ін.

Отже, проблема публічного фінансування вищої освіти є досить актуальною для України та потребує подальшого дослідження результатів упровадження формульного підходу до розподілу державних видатків між ЗВО.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів до розуміння поняття «модель фінансування», оцінка результатів упровадження формуль-

ного розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти України задля виявлення найвпливовіших компонентів моделі й тенденцій їх зміни. Завдання дослідження: синтез підходів до розуміння поняття «модель фінансування», аналіз нормативно-правової бази та оцінка практики фінансування вітчизняних ЗВО за формульного розподілу видатків державного бюджету. Автором застосовано такі методи, як аналіз, синтез, порівняння, системний аналіз, статистичні методи (регресії, середніх величин, групування, розподілу даних), метод візуалізації даних та ін.

Поняття «модель фінансування» досить багатогранне та передбачає модель розподілу бюджетних коштів між ЗВО на основі політичного вибору, визначення пріоритетних цілей держави, конфігурації системи вищої освіти, використання інструментів і механізмів перерозподілу бюджетних ресурсів [11].

Дослідники з Казахстану А. А. С. Мхамед, Р. Каса, А. К. Сагінтаєва, Г. Воссенштейн [5] розглядають модель фінансування вищої освіти як процес, де відбуваються взаємодія і взаємовідносини між зацікавленими особами та який включає механізм фінансування й фінансові потоки, в результаті котрих досягається збалансування інтересів держави і ЗВО.

О. Г. Чернова, Т. Д. Ахобадзе, О. С. Малова, А. А. Салтан [12] визначають модель фінансування університетів, з одного боку, як сукупність інструментів для розподілу грошових взаємозв'язків між донорами й бенефіціарами (держави, студенти, дослідники, педагогічний персонал), а з другого – як набір механізмів для досягнення

конкретних цілей та максимізації доходів за обмежених ресурсів. На думку ряду інших науковців, модель фінансування є ключовим елементом стратегії управління задля досягнення поставлених цілей [13].

А. Зідерман [7] досліджує фінансування університетів із позиції студентоцентричного підходу, коли вони можуть отримувати основне або додаткове фінансування через студентські ваучери, що фінансуються державою. Наразі така система не працює в чистому вигляді, а може використовуватись як допоміжний інструмент фінансування.

В. В. Ченцов, І. О. Дехтярьова, О. В. Григораш досліджують модель державного фінансування ЗВО, викремлюючи три напрямки: цільове державне фінансування, студентське кредитування і фінансування наукових досліджень та ініціатив досконалості [6]. Ці науковці є прихильниками студентоцентричного підходу, проте цей підхід не повною мірою враховує результативні показники ЗВО, тим самим не стимулюючи їх до розвитку, впровадження інноваційних підходів до управління й реалізації освітньої діяльності.

Дослідження поняття «модель фінансування» як системи включає не лише механізм розподілу фінансових ресурсів для ЗВО, а й набір інструментів, політику використання фінансових ресурсів для максимізації бажаного суспільного результату за умови обмежених публічних ресурсів. Тому управління та фінансування взаємопов'язані. Наприклад, розширення автономії університетів зумовлює проблему раціонального розподілу фінансових ресурсів, збалансування відповідальності між ЗВО та держа-

вою, а також надає додаткові можливості щодо розширення джерел доходів задля досягнення стратегічних напрямів розвитку, забезпечення фінансової стійкості [14–16].

Проблему фінансування вищої освіти в Україні вітчизняні дослідники Я. Г. Бучковська та О. В. Баранецька [2] розглядають крізь призму обсягу бюджетного фінансування, визначаючи державу як основного інвестора. У свою чергу, М. Ю. Авксентьев [1], досліджуючи галузеві ЗВО, відзначає їх переваги над державними за рахунок отримання галузевого фінансування. Г. М. Терещенко [10] оцінює вплив державного фінансування вищої освіти на економіку знань, визначаючи пріоритетні напрямки фінансування. Такі науковці, як Ю. М. Коваленко та Л. О. Вітренко [4], Л. О. Попович [8], В. Є. Бахрушин [3], у своїх працях велику увагу приділяють нормативно-правовому забезпеченню, застосуванню кошторисно-бюджетного методу при розподілі бюджетного фінансування, визначенню ключових показників, що впливають на обсяг фінансування ЗВО. Вони піддають критиці механізми розподілу бюджетних коштів, котрі існували до 2017 р. включно, наголошуючи на проблемі обмеженого доступу до публічних фінансів, ручного режиму управління МОН обсягом державного замовлення, залежності ЗВО від чинників, які впливають на обсяги державного замовлення, та обмеження їхньої автономії щодо розпорядження фінансовими ресурсами.

Трансформаційні підходи до фінансування вищої освіти досліджує Є. А. Стадний [9], котрий робить акцент на незворотних світових трендах у моделях фінансування вищої освіти, описує підхід до фінансування

«гроші йдуть за студентом», визначає критерії отримання бюджетних коштів, критично оцінюючи впровадження вказаного підходу в Україні через відсутність позитивного впливу на якісні показники вищої освіти.

Отже, модель фінансування університетів доцільно розглядати на двох рівнях: макрорівні, коли модель фінансування визначається державою та розглядається як інструмент розподілу бюджетних коштів між державою і ЗВО за попередньо визначеними умовами, угодами, параметрами, показниками; мікрорівні, коли модель фінансування формується для окремого університету та включає бюджетне й додаткове фінансування в певних співвідношеннях (останнє визначається стратегічними напрямками розвитку та пов'язане зі здатністю ЗВО до диверсифікації доходів).

Характерними рисами моделі фінансування університетів є:

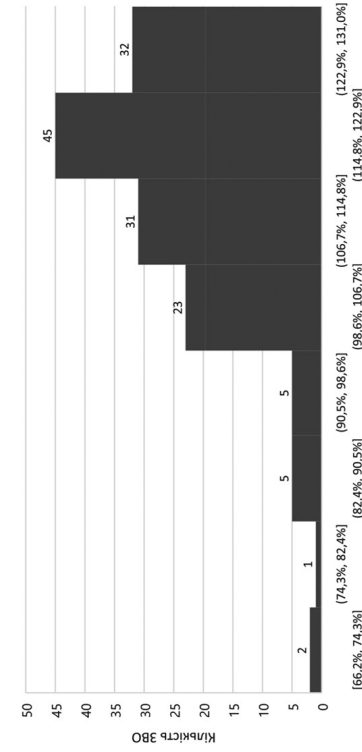
- роль держави у фінансуванні вищої освіти;
- значимість фінансування вищої освіти як функція держави;
- вартість вищої освіти як частка витрат на освіту у ВВП на одну особу;
- механізм фінансування (модель розподілу державних коштів між ЗВО);
- структура доходів ЗВО.

Публічне фінансування вищої освіти України регулюється Законом України «Про освіту» [17]. Згідно зі ст. 78 цього Закону, «асигнування на освіту повинні складати не менше 7 % валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством». Окрім того, ним визначено бюджетні й позабюджетні джерела фінансування суб'єктів освітньої ді-

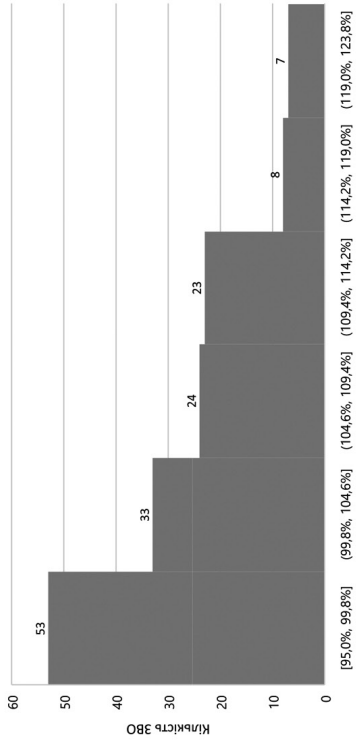
яльності, правила використання коштів, встановлено обмеження щодо вилучення коштів до бюджетів різних рівнів, автономію університетів щодо реалізації фінансово-економічної діяльності (надано право створювати ендаумент-фонд, відкривати поточні, валютні, депозитні, кредитні рахунки, бути засновниками навчальних закладів, наукових установ, підприємств, інноваційних структур різних типів) [17].

Законом України «Про вищу освіту» [18] визначено порядок фінансування, формування та розміщення державного замовлення, перелік платних послуг, що можуть надаватися у сфері вищої освіти; наведено перелік доходів, які можуть отримувати ЗВО від надання платних послуг [19], а також передбачено можливість одержання інших доходів, що затверджені засновником.

Постановою Кабінету Міністрів України «Формула розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти» [20] змінено підхід до фінансування, який ґрунтується на результативних показниках діяльності ЗВО. В перший рік упровадження всі ЗВО повинні були отримати щонайменше 80 % бюджету попереднього року, але не більше ніж 120 %. За результатами розподілу у 2020 р., 7 ЗВО України одержали максимальне фінансування – 120 % від бюджету минулого року з урахуванням корегування (зменшення) обсягу до максимально допустимого рівня. У 2021 р. максимально допустимий рівень фінансування 120–130 % отримали 32 ЗВО, з яких фінансування 10 ЗВО було зменшене до гранично допустимого рівня 130 % (рис. 1) [21].

Співвідношення обсягів фінансування ЗВО 2020/2019, %

Співвідношення обсягів фінансування ЗВО 2021/2020, %

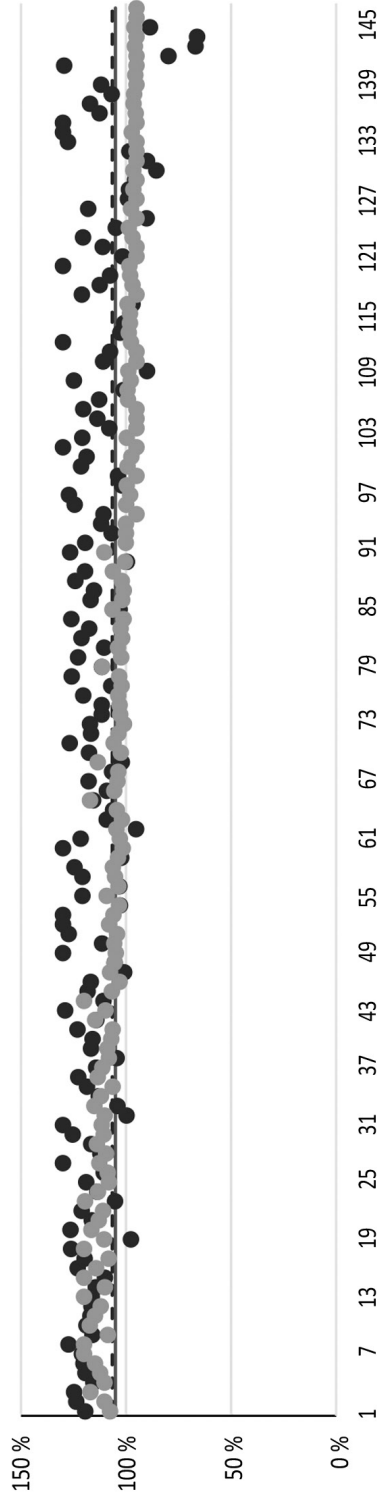
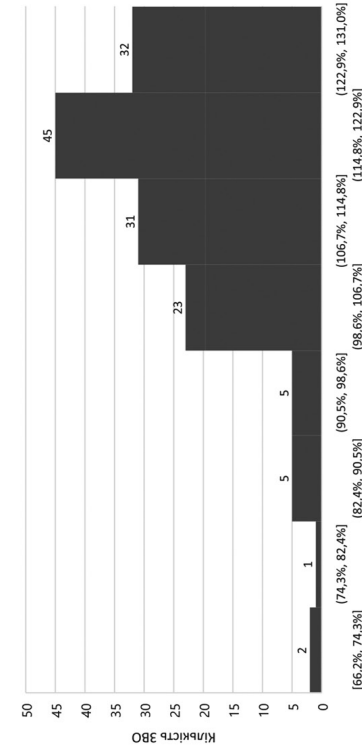

Рис. 1. Співвідношення обсягів фінансування ЗВО України, од., %

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

На рівні 114–119 % фінансування у 2020 р. одержали 8 ЗВО, у 2021 р. – 45 ЗВО; 95 зі 148 ЗВО у 2020 р. та 133 зі 144 ЗВО у 2021 р. отримали фінансування понад 100 % суми попереднього року. Проте 53 ЗВО одержали фінансування у 2020 р. на рівні 95–100 %, 24 із яких – додаткове фінансування для досягнення мінімального рівня 95 %. У 2021 р. таких університетів істотно поменшало, до 8-ми, з котрих 3 заклади отримали 90 % бюджету 2020 р., у т. ч. 2 ЗВО – додаткове фінансування для досягнення граничного рівня та 5 відокремлених структурних підрозділів – 66–89 %.

Отже, очевидним є поліпшення результативних показників діяльності ЗВО у 2021 р. проти попереднього року, що сприяло зростанню фінансування більшості університетів України у 2021 р. Порівняння показників фінансування ЗВО з рівнем інфляції у країні (2020 р. – 5 %, 2021 р. – 6,5 %) [22] дає підстави стверджувати, що лише незначна вибірка ЗВО у 2021 р. отримала фінансування, менше від 106,5 %, однак у 2020 р. спостерігалася дещо інша ситуація й більшість ЗВО одержали фінансування, нижче ніж 105 % бюджету попереднього року, що було недостатнім або мінімальним для забезпечення їхніх фінансових потреб, враховуючи показник зростання середньомісячної заробітної плати працівників закладів освіти на 14 %, збільшення мінімальної заробітної плати на 19,1 % [22], а також інших витрат, пов'язаних із діяльністю ЗВО.

На рівень фінансування ЗВО впливають показники діяльності, які визначають розмір комплексного показника діяльності, а саме: розрахун-

ковий контингент, масштаб діяльності, регіональна підтримка, наукова діяльність, міжнародне визнання, працевлаштування випускників.

Найвагомішим показником, що впливає на значення комплексного показника діяльності ЗВО, є розрахунковий контингент здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення (рис. 2), що підтверджує показник кореляції, котрий за 2020–2021 рр. для ЗВО України становить 0,98.

Масштаб діяльності ЗВО залежить від контингенту здобувачів, що навчаються на бюджеті, та є практично незмінним для ЗВО.

За результатами аналізу отриманого показника масштабу (рис. 3), 25 ЗВО отримали значення 0,8, оскільки їхній контингент менший від 1000 осіб; 88 ЗВО – 1 (контингент – 1000–2999 осіб); 27 ЗВО – 1,2 (контингент – 3000–5999 осіб); 3 ЗВО – 1,4 (контингент – 6000–9999 осіб); 3 ЗВО – 1,5 (контингент – понад 10 000 осіб).

Показник масштабу є практично незмінним для ЗВО, адже немає важелів прямого впливу на нього, проте він має досить щільний (0,76) кореляційний зв'язок із комплексним показником діяльності.

Вплинути на показник регіональної підтримки з боку ЗВО практично неможливо. Так, у 2020 р. значення коефіцієнта 1 отримали 18 ЗВО, що розташовані в Києві (у 2021 р. – 17 столичних ЗВО); 23 ЗВО Львова та Харкова одержали коефіцієнт 1,03; решта 107 (108) ЗВО у 2020 (2021) р. – 1,07 (рис. 4).

Показник наукової діяльності залежить від середнього обсягу надходжень до спеціального фонду (за

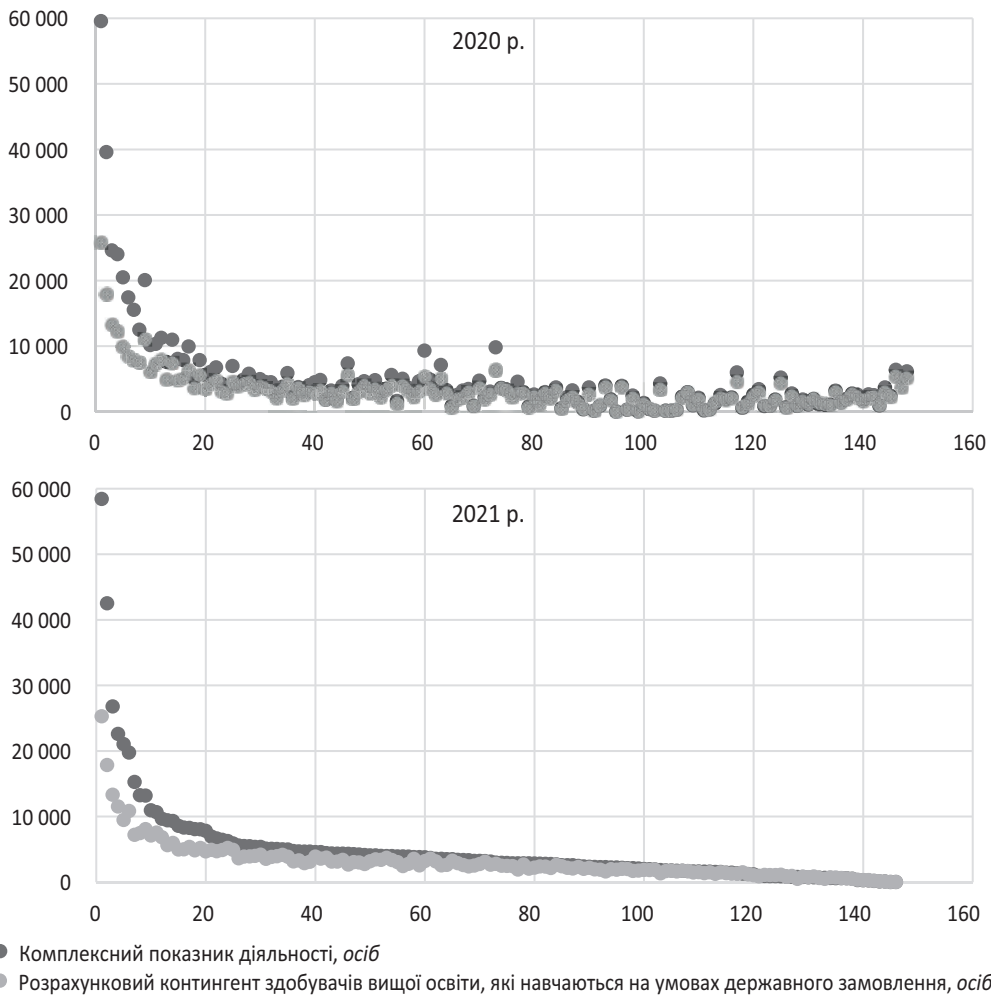

Рис. 2. Взаємозалежність комплексного показника діяльності та розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти у ЗВО України, осіб

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

останніх три роки) за результатами наукових, науково-технічних робіт згідно з проектами міжнародного співробітництва, господарськими договорами, результатами надання наукових послуг на одного науково-педагогічного працівника за основним місцем роботи [20] (рис. 5).

Як показують результати дослідження, лише незначна частка ЗВО

досягла зростання показника, а в цілому спостерігається його зменшення, що обумовлено впливом пандемії COVID-19, переходом на онлайн-навчання. Отримані значення залежать від доходу та становлять у 2020 і 2021 рр. відповідно: 1 (≥ 500 грн/особу) – 55 та 52 ЗВО; 1,1 (501–2000 грн/особу) – 32 і 33 ЗВО; 1,2 (2001–5000 грн/особу) – 26 та 21 ЗВО;

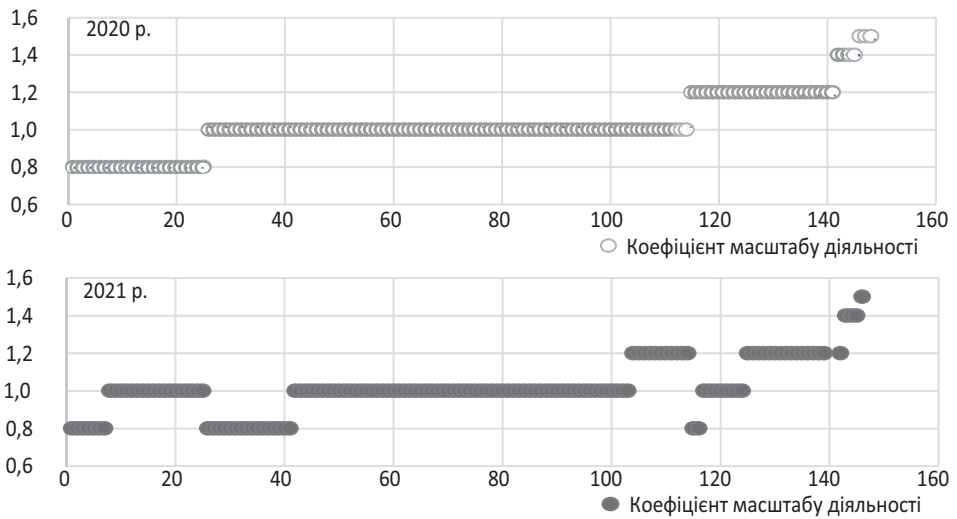

Рис. 3. Показник масштабу діяльності ЗВО України

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

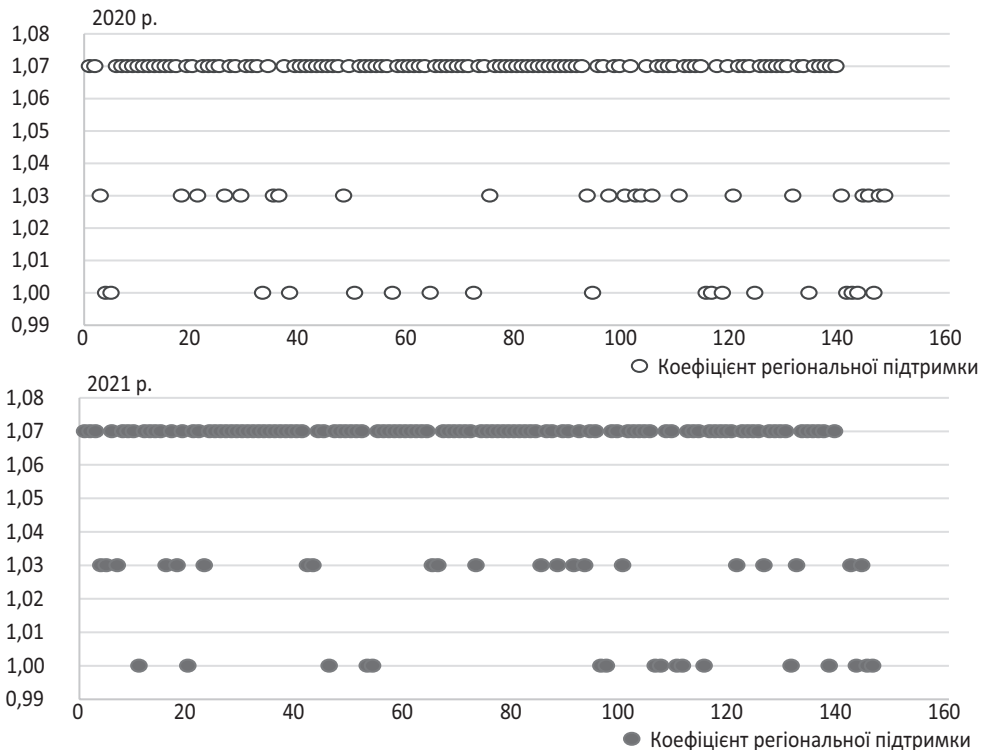

Рис. 4. Показник регіональної підтримки ЗВО України

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

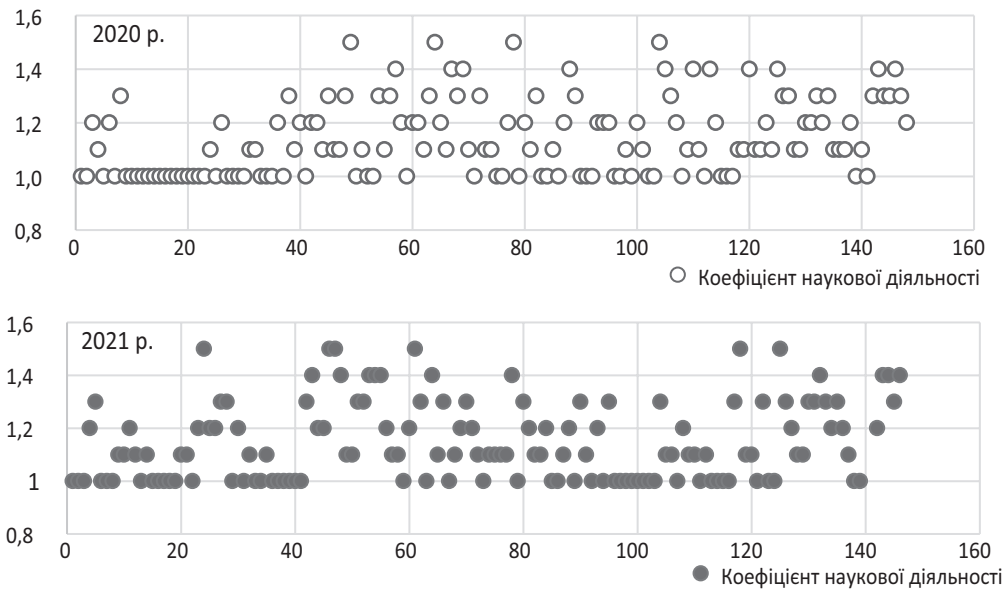

Рис. 5. Показник наукової діяльності ЗВО України

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

1,3 (5001–10 000 грн/особу) – 20 і 22 ЗВО; 1,4 (10 001–20 000 грн/особу) – 11 та 12 ЗВО; 1,5 ($\leq 20\,001$ грн/особу) – 4 і 6 ЗВО. Цей показник має нещільний кореляційний зв'язок із комплексного показника діяльності ЗВО, що становить 0,41, тому його збільшення істотно не впливає на обсяги фінансування.

Показник міжнародного визнання ЗВО залежить від порядкового номера в одному з міжнародних рейтингів (QS World University Rankings, The Times Higher Education World University Rankings, Academic Ranking of World Universities — World Top 500 Universities [20]) та не перевищує 1000. Якщо умова виконується, то присвоюється коефіцієнт 1,1, чого вдалося досягти п'ятьом ЗВО у 2020 р. і шістьом у 2021 р. (рис. 6). Усі інші заклади отримали коефіцієнт 1.

Коефіцієнт кореляції цього показника – 0,68.

Коефіцієнт працевлаштування випускників у 2020–2021 рр. визначено на рівні 1 [20]. Отже, як демонструє рис. 7, структура фінансування ЗВО є досить неоднозначною: так, середній рівень фінансування залежно від показників їхньої діяльності у 2020 р. становить 21 % (max 37 %, min 6 %), у 2021 р. – 11 % (max 19 %, min 3 %).

Зниження середнього значення показника на 10 % спричинене головним чином скороченням розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, що навчаються за державним замовленням, загалом на 5,5 %. Решта показників, котрі використовуються у формулі для обчислення величини фінансування, практично не змінилися, а отже, не мали істотного впливу на обсяг фінансу-

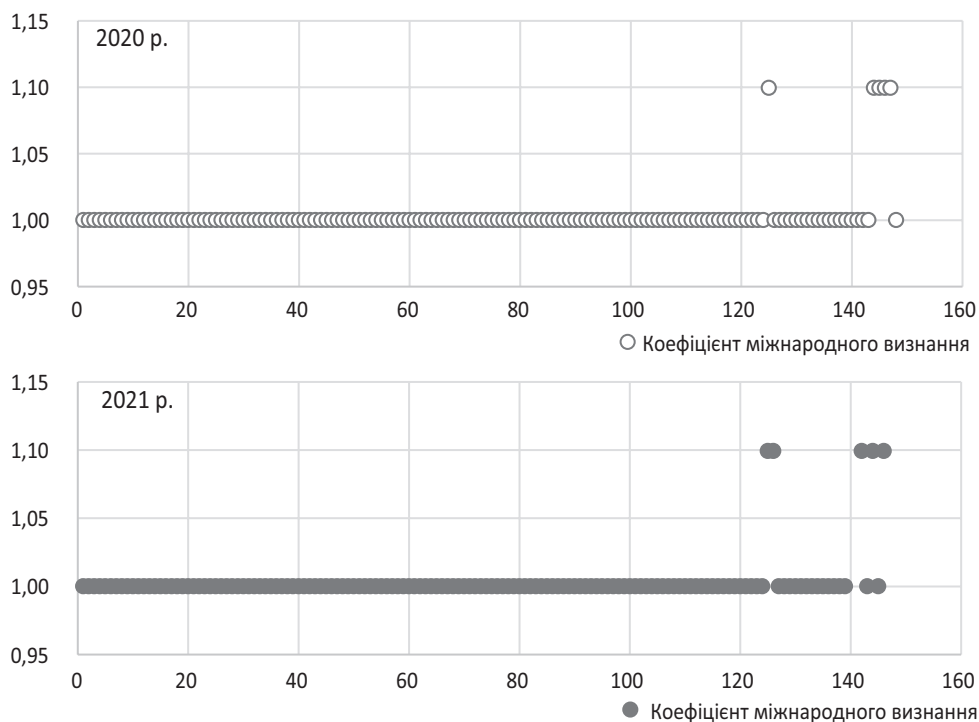

Рис. 6. Показник міжнародного визнання ЗВО України

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

вання. Фінансування стабільної діяльності ЗВО в середньому сягало у 2020 р. 79 % (мак 94 %, мин 63 %), у 2021 р. – 89 % (мак 97 %, мин 81 %), середній приріст показника – 10 %.

У цілому рівень фінансування ЗВО України за бюджетною програмою КПК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» зріс на 13 %, із 16 260 млн грн у 2020 р. до 18 296 млн грн у 2021 р., однак цього не достатньо, з огляду на збільшення фонду оплати праці й показника інфляції.

Запровадження формульного фінансування має як переваги, так і недоліки. До переваг варто віднести те, що воно сприяє створенню кон-

курентного середовища серед ЗВО, рівному доступу до фінансування й державних, і приватних закладів за умови дотримання вимог щодо формування індикативної собівартості контрактного навчання. Ціна контракту залежить від державного фінансування одного студента для певного рівня й форми здобуття вищої освіти та становить у 2020 р. 60 % індикативної собівартості, у 2021 р. – 70 %, у 2022 р. – 80 % відповідно [23]. Проте, якщо плата за навчання сягне трикратного розміру середнього рівня заробітної плати по області, то ціну контракту можна не збільшувати. Фінансування на основі результатів діяльності стимулює ЗВО до підвищення ефективності як освітньої, так

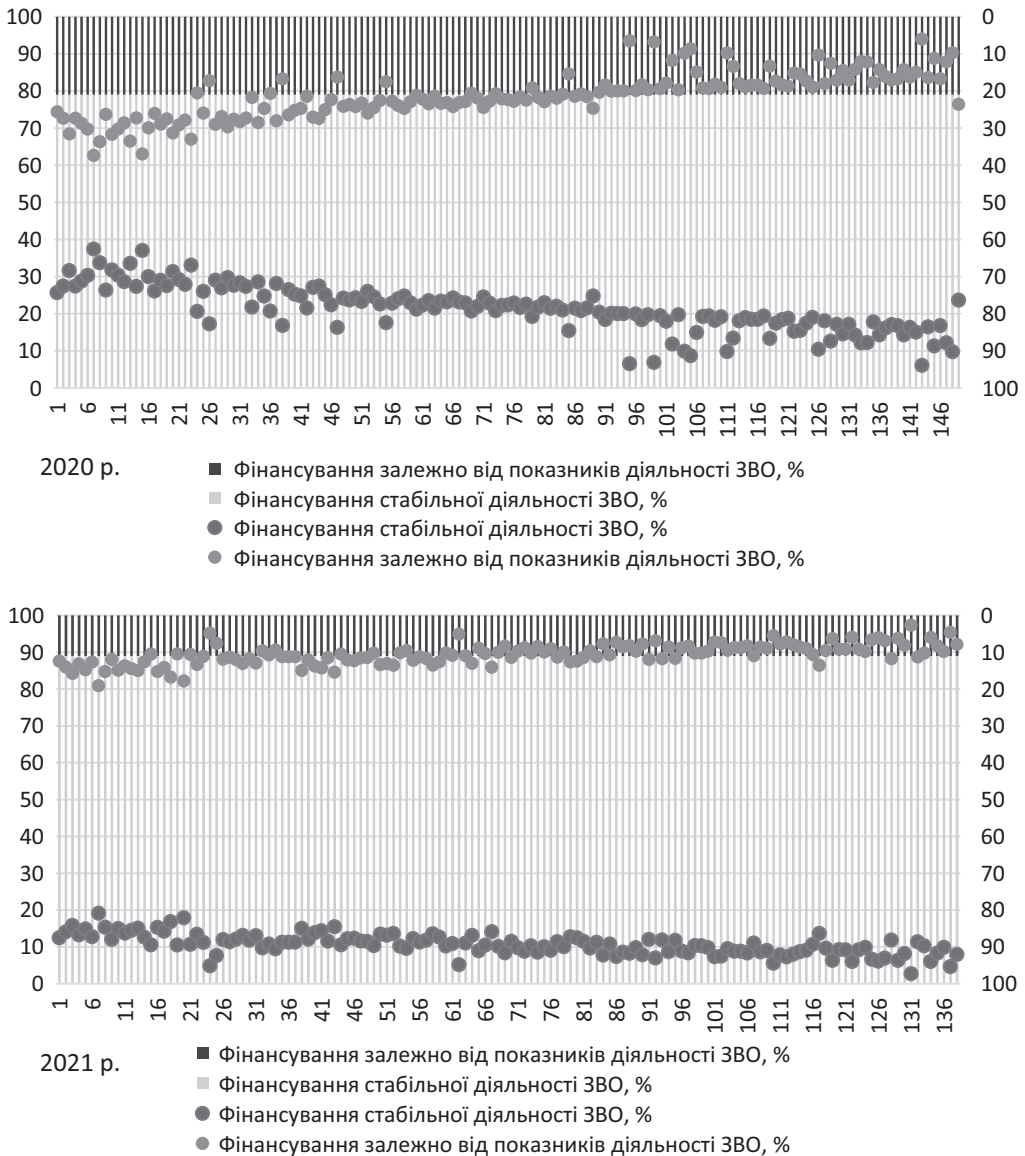

Рис. 7. Рівень фінансування стабільної діяльності та фінансування залежно від показників діяльності ЗВО України, %

Побудовано автором за: Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020>.

і наукової діяльності, застосовуючи інноваційні й підприємницькі підходи до її реалізації, створення іміджу університетів шляхом входження їх до національних і міжнародних рейтингів.

Серед недоліків запровадження формульного фінансування – скорочення останнього в регіональних ЗВО. Цей виклик можуть подолати лише університети, котрі застосовують інноваційні підходи до розвит-

ку та прийняття управлінських рішень, формуючи додаткові джерела фінансування, отримуючи грантові, проектні кошти, доходи від надання додаткових освітніх послуг як результат синергії бізнесу, влади й освіти. Розширення автономії ЗВО надає широкий спектр інструментів для одержання додаткових джерел фінансування та зміцнення конкурентних позицій на ринку освітніх послуг завдяки збільшенню бюджетного фінансування. Однак наразі існує проблема неготовності університетського менеджменту до гнучкого реагування на зміни, адаптації освітніх і наукових послуг до запитів стейкхолдерів.

Дослідження сучасних підходів до визначення поняття «модель фінансування університетів» дає підстави для розуміння цього поняття на двох рівнях: макрорівні (публічне фінансування, що є інструментом розподілу бюджетних коштів між державою й ЗВО за попередньо встановленими умовами, угодами, параметрами, показниками) та мікрорівні (фінансування окремого університету, що включає бюджетне й додаткове в певному співвідношенні).

Дослідження фінансування вітчизняних університетів, зокрема практики впровадження формульного фінансування, дає підстави для таких

висновків. У 2020–2021 рр. спостерігається тенденція зростання обсягів фінансування ЗВО, проте 13 із них отримали фінансування на рівні 66–99 % у 2020 р. та 32 заклади – 120–130 % порівняно з попереднім роком. Позитивними ефектами впровадження формульної моделі фінансування є: реалізація освітньої політики держави, стратегічне позиціонування університетів, застосування інноваційних підходів до управління, впровадження освітньої й наукової діяльності, поліпшення якісних показників. Водночас недоліком цієї моделі є залежність від контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються за державним замовленням, обмеженість ресурсів (матеріальних, людських, фінансових тощо) для досягнення показників ефективності (як наслідок, недофінансування), тому виграють потужні, інноваційні університети, здатні реагувати на запити стейкхолдерів, продукувати ціннісні пропозиції та ефективно просувати їх на ринку освітніх послуг.

Подальші дослідження, на нашу думку, доцільно проводити в напрямку оцінювання синергетичних ефектів університетів від поєднання бюджетного фінансування і впровадження власних моделей фінансування шляхом диверсифікації доходів та комерціалізації діяльності ЗВО.

Список використаних джерел

1. Авксентьев М. Ю. Характеристика процесу фінансування вищої освіти в Україні. *Держава та регіони*. 2013. № 4. С. 126–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_4_24.
2. Бучковська Я. Г., Баранецька О. В. Фінансування освіти в Україні: стан та перспективи. *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 259–271. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_4_21.
3. Бахрушин В. Є. Фінансування вищої освіти: які зміни нам пропонують? URL: <http://education-ua.org/ru/articles/756-finansuvannya-vishchoji-osviti-yaki-zmini-nam-proponuyut>.

4. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. Фінансування закладів вищої освіти в Україні : монографія. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2020. 238 с.
5. Устойчивость университетов в отношении модели финансирования системы высшего образования в Республике Казахстан в условиях переходного периода : монография / А. А. С. Мхамед, Р. Каса, А. К. Сагинтаева, Г. Воссенштейн. Нур-Султан : Nazarbayev University Graduate School of Education, 2018. 68 с. URL: <https://gse.nu.edu.kz/wp-content/uploads/2019/06/Monografiya.pdf>.
6. Ченцов В. В., Дегтярьова І. О., Григороаш О. В. Фінансування вищої освіти в Україні: проблеми та ідеї для реформи. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7183>.
7. Ziderman A. Financing Universities Through Vouchers: Lessons from the Republic of Georgia. *Higher Education Policy*. 2017. No. 30. P. 161–184. URL: <https://doi.org/10.1057/s41307-016-0008-6>.
8. Попович Л. О. Механізм фінансування закладів вищої освіти: загальні засади. *The Scientific Heritage*. 2018. Т. 2, № 24. С. 13–17.
9. Стадний Є. Концептуальна модель державного фінансування ВНЗ за результатами діяльності. URL: <https://cedos.org.ua/researches/kontseptualna-model-derzhavnoho-finansuvannia-vnz-za-rezultatamy-diialnosti/>.
10. Терещенко Г. Державне фінансування вищої освіти як чинник розвитку економіки знань. *Освітня аналітика України*. 2017. № 1. С. 34–43. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/34_43_Tereshenko.pdf.
11. Funding models of Universities of Applied Sciences. 2007. P. 46. URL: https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Kammern/Kammer_FH/Publikationen/UAS_funding.pdf.
12. Чернова Е. Г., Ахобадзе Т. Д., Малова А. С., Салтан А. А. Модели финансирования высшего образования и эффективность деятельности университетов. Эмпирическое исследование европейского опыта и отечественная практика. *Вопросы образования*. 2017. № 3. С. 37–82. DOI: 10.17323/1814-9545-2017-3-37-82.
13. Regulation and Competition in Higher Education / B. Jongbloed, P. Teixeira, D. Dill, A. Amaral (eds.). *Markets in Higher Education. Rhetoric or Reality*. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 2004. P. 87–111.
14. World Bank Support to Higher Education in Latvia. Vol. 2: Internal Funding and Governance / N. Arnhold, J. Kivistö, V. Püttmann et al. World Bank, 2018. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29739>.
15. Jongbloed B. Funding Higher Education: A View across Europe : Report for the Modern Project: European Platform Higher Education Modernisation. Brussels : ESMU, 2010. URL: https://www.utwente.nl/bms/cheps/publications/Publications%202010/MODERN_Funding_Report.pdf.
16. Pruvot E. B., Claeys-Kulik A. L., Estermann T. Strategies for Efficient Funding of Universities in Europe. *The European Higher Education Area*. Springer, Cham. 2015. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_11.
17. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
18. Про вищу освіту : Закон України від 28.09.2017 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
19. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text>.

20. Формула розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1146. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-rozpodil-vidatkiv-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishchoyi-osviti-na-osnovi-pokaznikiv-yih-osvitnoyi-naukovoyi-tamizhnarodnoyi-diyalnosti-1146-241219>.

21. Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishchoyi-osviti-u-2020>.

22. Державна служба статистики України : офіц. вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

23. Порядок формування мінімального розміру плати за навчання для здобуття вищої освіти на основі індикативної собівартості : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text>.

Liudmyla Yurchyshena

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine, l.yurchishena@donnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-5904-0758

HIGHER EDUCATION FUNDING MODEL: CONCEPTS AND PRACTICAL RESULTS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Abstract. *The problem of financing higher education is becoming increasingly important in both domestic and international practice. Changing approaches to financing models and simultaneous reduction of public funding depends on several factors, mainly due to the transformation process related to the changes in technology, the wave of innovations, the effects of the Covid-19 pandemic, financial and economic crises causing the review of the role and priorities of the institution of the state, public finance potential on the financing of higher education. The aim of the article is to study theoretical approaches to understanding the concept of the «financing model», assess the results of the introduction of the formula for the allocation of the state budget expenditures between higher education institutions of Ukraine to identify the most impactful components of the model and trends. In the process of our research, we used such methods as: analysis, synthesis, comparison, system analysis, statistical methods (regressions, means, grouping, data distribution), data visualization method and others. Based on a synthesis of approaches of foreign and domestic scholars to the concept of «the funding model», the author proposes to consider it at two levels: macro (public funding, which is a tool for allocating budget funds between the state and higher education institutions under pre-defined conditions, agreements, parameters, indicators) and micro (formed at the level of a separate university, and includes budget and additional funding in certain proportions). The article examines the macro approach to the results of the introduction of the funding formula in 2020–2021, assesses the level of funding for the HEIs, determines the interdependence of the integrated performance indicator and the estimated student body of the HEIs, assesses the strength of relationship, distribution criteria and obtained values (estimated body, scale of activity, regional support, scientific activity,*

international recognition, employment of graduates). The positive effects of the introduction of the formula model of financing are the implementation of the state educational policy, strategic positioning of universities, the introduction of innovative approaches to management, conducting educational and scientific activities, improving quality indicators. The disadvantage is the dependence on student body studying at the request of the state, limited resources (material, human, financial, etc.) to achieve efficiency (as a result – underfunding), so powerful, innovative universities able to respond to stakeholder requests, produce quality services and effectively promote them in the market of educational services have advantages.

Keywords: financing model, formula financing, financing of higher education, financing of universities, complex activity indicator.

References

1. Avksentiev, M. Yu. (2013). Characteristics of the process of financing higher education in Ukraine. *Derzhava ta rehiony*, 4, 126–131. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_4_24 [in Ukrainian].
2. Buchkovska, Ya. H., & Baranetska, O. V. (2017). Financing of education in Ukraine: state and prospects. *Universytetski naukovi zapysky*, 64, 259–271. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2017_4_21 [in Ukrainian].
3. Bakhrushyn, V. Ye. (2016). *Financing higher education: what changes are we being offered?* Retrieved from <http://education-ua.org/ru/articles/756-finansuvannya-vishchoji-osviti-yaki-zmini-nam-proponuyut> [in Ukrainian].
4. Kovalenko, Yu. M., & Vitrenko L. O. (2020). *Financing of higher education institutions in Ukraine*. Irpin: Universytet DFS Ukrainy [in Ukrainian].
5. Mhamed, A. A. S., Kaca, R., Sagintaeva, A. K., & Vossenshtejn, G. (2018). *Sustainability of universities in relation to the model of financing the higher education system in the Republic of Kazakhstan in the conditions of transition period*. Nur-Sultan: Nazarbayev University Graduate School of Education. Retrieved from <https://gse.nu.edu.kz/wp-content/uploads/2019/06/Monografiya.pdf> [in Russian].
6. Chentsov, V. V., Degtyarova, I. O., & Hryhorash, O. V. (2019). Higher education funding in Ukraine: problems and ideas for reform. *Efektivna ekonomika*, 7. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7183> [in Ukrainian].
7. Ziderman, A. (2017). Financing Universities Through Vouchers: Lessons from the Republic of Georgia. *Higher Education Policy*, 30, 161–184. Retrieved from <https://doi.org/10.1057/s41307-016-0008-6>.
8. Popovych, L. O. (2018). Financing mechanism of higher education institutions: general principles. *The Scientific Heritage*, 2(24), 13–17 [in Ukrainian].
9. Stadnyi, Ye. (2016). *Conceptual model of state funding of universities based on performance*. Retrieved from <https://cedos.org.ua/researches/kontseptualna-model-derzhavnoho-finansuvannya-vnz-za-rezultatamy-diialnosti/> [in Ukrainian].
10. Tereshchenko, H. (2017). State financing of higher education as a factor of development of economics knowledge. *Educational analytics of Ukraine*, 1, 34–43. Retrieved from https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/34_43_Tereshenko.pdf [in Ukrainian].
11. Lepori, B. (2007). *Funding models of Universities of Applied Sciences*. Retrieved from https://www.swissuniversities.ch/fileadmin/swissuniversities/Dokumente/Kammern/Kammer_FH/Publikationen/UAS_funding.pdf.
12. Chernova, E., Akhobadze, T., Malova, A., & Saltan, A. (2017). Higher Education Funding Models and Institutional Effectiveness: Empirical Research of European Experience and

Russian Trends. *Educational Studies*, 3, 37–82. DOI: 10.17323/1814-9545-2017-3-37-82 [in Russian].

13. Jongbloed, B., Teixeira, P., Dill, D., & Amaral, A. (Eds.). Regulation and Competition in Higher Education. *Markets in Higher Education. Rhetoric or Reality*, 87–111. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

14. Arnhold, N., Kivistö, J., Püttmann, V., Vossensteyn, H., & Ziegele, F. (2018). *World Bank Support to Higher Education in Latvia. Volume 2: Internal Funding and Governance*. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29739>.

15. Jongbloed, B. (2010). *Funding Higher Education: A View across Europe : Report for the Modern Project: European Platform Higher Education Modernisation*. Brussels: ESMU. Retrieved from https://www.utwente.nl/bms/cheps/publications/Publications%202010/MODERN_Funding_Report.pdf.

16. Pruvot, E. B., Claeys-Kulik, A. L., & Estermann, T. (2015). Strategies for Efficient Funding of Universities in Europe. *The European Higher Education Area*, 153–168. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-20877-0_11.

17. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *About education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *About higher education* (Act No. 1556-VII, September 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2010). *About the statement of the list of paid services which can be rendered by educational institutions, other establishments and establishments of system of education belonging to the state and municipal form of ownership* (Decree No. 796, August 27). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019). *The formula for the distribution of state budget expenditures on higher education between higher education institutions* (Decree No. 1146, December 24). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-rozpodil-vidatkiv-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishchoyi-osviti-na-osnovi-pokaznikiv-yih-osvitnoyi-naukovoyi-ta-mizhnarodnoyi-diyalnosti-1146-241219> [in Ukrainian].

21. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). *Distribution of funds from the state budget between higher education institutions*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020> [in Ukrainian].

22. State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

23. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *The procedure for forming the minimum tuition fee for higher education on the basis of indicative cost* (Decree No. 191, March 3). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].